

Specijalizirane ustanove Ujedinjenih Naroda

Meštrović, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:351747>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI STUDIJ
PREDDIPLOMSKI STRUČNI UPRAVNI STUDIJ

Petra Meštrović

SPECIJALIZIRANE USTANOVE UJEDINJENIH NARODA

Završni rad

Šibenik, 2015.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU

UPRAVNI STUDIJ

PREDDIPLOMSKI STRUČNI UPRAVNI STUDIJ

SPECIJALIZIRANE USTANOVE UJEDINJENIH NARODA

Završni rad

Kolegij: Osnove međunarodnog prava

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, pred.

Studentica: Petra Meštrović

Matični broj studenta: 138061253

Šibenik, svibanj 2015.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. POJAM I NARAV MEĐUNARODNOG PRAVA.....	2
2.1. Subjekti međunarodnog prava	3
3. MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE	5
3.1. Pojam međunarodne organizacije	5
3.2. Pravo međunarodnih organizacija.....	6
3.3. Pravni subjektivitet (pravna osobnost) međunarodnih organizacija	7
3.4. Organi međunarodnih organizacija.....	8
3.5. Privilegiji i imuniteti međunarodnih organizacija	9
4. UJEDINJENI NARODI.....	11
4.1. Specijalizirane ustanove UN-a.....	13
4.1.1. Međunarodna organizacija rada (ILO).....	15
4.1.2. Organizacija za prehranu i poljoprivredu (FAO).....	18
4.1.3. Organizacija Ujedinjenih naroda za prosvjetu, znanost i kulturu (UNESCO).....	19
4.1.4. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO)	20
4.1.5. Međunarodna organizacija za civilno zrakoplovstvo (ICAO)	22
4.1.6. Svjetska poštanska unija (UPU).....	23
4.1.7. Međunarodna unija za telekomunikacije (ITU)	24
4.1.8. Svjetska meteorološka organizacija (WMO)	25
4.1.9. Međunarodna pomorska organizacija (IMO).....	26
4.1.10. Organizacija Ujedinjenih naroda za industrijski razvoj (UNIDO).....	27
4.1.11. Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo (WIPO)	29
4.1.12. Međunarodni fond za poljoprivredni razvoj (IFAD)	30
4.1.13. Svjetska organizacija za turizam (UNWTO)	30
4.1.14. Međunarodni monetarni fond (IMF).....	32
4.1.15. Svjetska banka.....	33
5. ZAKLJUČAK	37
6. LITERATURA	39
POPIS SLIKA.....	41
POPIS GRAFIKONA	41

SPECIJALIZIRANE USTANOVE UJEDNINJENIH NARODA

PETRA MEŠTROVIĆ

Trondheimska 4 D, petra20mestrovic@gmail.com

Sažetak rada: Ujedinjeni narodi su međunarodna organizacija i subjekt međunarodnog prava koja za cilj ima održavanje mira i sigurnosti u svijetu, razvijanje dobrosusjedskih odnosa i ekonomske suradnje, širenje tolerancije te promicanje poštivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda čovjeka. Članstvo u Organizaciji, u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda, "je otvoreno za sve miroljubive države koje prihvate obveze sadržane u Povelji Ujedinjenih naroda i, koje su prema presudi Organizacije, u mogućnosti izvršavati te obveze ". Države su primljene u članstvo u Ujedinjenim narodima odlukom Glavne skupštine prema preporuci Vijeća sigurnosti. Trenutno broji 193 članice države. Specijalizirane ustanove UN-a su međunarodne organizacije osnovane ugovorima između država koje su uspostavile odnose s UN-om te imaju opsežne odgovornosti na ekonomskom, socijalnom, kulturnom i drugim poljima. Riječ je o autonomnim organizacijama koje su povezane s UN-om posebnim ugovorima. Takvih ustanova je 15 i one su predmet ovog završnog rada u kontekstu subjekata međunarodnog prava.

(38 stranica / 1 slika / 1 grafikon / 28 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: (Ujedinjeni narodi, specijalizirane ustanove, međunarodno pravo, međunarodne organizacije, međunarodni ugovori)

Mentor: dr. sc., Ljubo Runjić, pred.

Rad je prihvaćen za obranu: 15.05.2015.g.

THE SPECIALIZED AGENCIES OF THE UNITED NATIONS

PETRA MEŠTROVIĆ

Trondheimska 4 D, petra20mestrovic@gmail.com

Abstract: The United Nations is an international organization and subject of an international law which primary objective is to maintain peace and security in the world, the development of good neighborly relations and economic cooperation, expansion of tolerance and promotion of respect for human rights and fundamental freedoms. Membership in the Organization, in accordance with the Charter of the United Nations, “is open to all peace-loving States that accept the obligations contained in the United Nations Charter and, in the judgment of the Organization, are able to carry out these obligations”. States are admitted to membership in the United Nations by decision of the General Assembly upon the recommendation of the Security Council. UN currently has 193 member states. The specialized agencies of the UN are the international organizations that are established by agreements between countries that have established relationships with the UN and have extensive responsibilities in the economic, social, cultural and other fields. Those are autonomous organizations that are associated with the UN with special agreements. There are 15 of such institutions and they are the subject of this final work in the context of the subjects of international law.

(38 pages / 1 figure / 1 graph / 28 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic in Šibenik

Keywords: (The United Nations, specialized agencies, international law, international organizations, international treaties)

Supervisor: Ph.D. Ljubo Runjić, Lecturer

Paper accepted: 15.05.2015.g.

1. UVOD

Međunarodno pravo, nazvano i međunarodno javno pravo, predstavlja sustav pravnih pravila koja uređuju odnose između subjekata međunarodnog prava. Subjekti međunarodnog javnog prava odnose se na subjekte kojima su priznata prava i dužnosti od strane međunarodnog prava i koji djeluju po njegovim odredbama te su podvrgnuti međunarodnom pravnom poretku. Subjekti međunarodnog prava prvenstveno su države koje su redovni subjekti međunarodnog prava. Drugi važni subjekti međunarodnog prava, koji su se posebice razvili nakon Drugog svjetskog rata, su međunarodne organizacije. Jedna od najpoznatijih takvih organizacija je Ujedinjeni narodi koja održava mir i sigurnost u svijetu, razvijan dobrosusjedske odnose, ekonomsku suradnju, širi toleranciju i promiče poštivanje ljudskih prava te osnovnih sloboda čovjeka.

Kao takva, ova međunarodna organizacija ima svoje specijalizirane ustanove koje su predmet ovog završnog rada: Međunarodna organizacija rada (ILO), Organizacija za prehranu i poljoprivredu (FAO), Organizacija Ujedinjenih naroda za prosvjetu, znanost i kulturu (UNESCO), Svjetska zdravstvena organizacija (WHO), Međunarodna organizacija za civilno zrakoplovstvo (ICAO), Svjetska poštanska unija (UPU), Međunarodna unija za telekomunikacije (ITU), Svjetska meteorološka organizacija (WMO), Međunarodna pomorska organizacija (IMO), Organizacija Ujedinjenih naroda za industrijski razvoj (UNIDO), Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo (WIPO), Međunarodni fond za poljoprivredni razvoj (IFAD), Svjetska organizacija za turizam (UNWTO), Međunarodni monetarni fond (IMF) te Svjetska banka koja uključuje Međunarodnu banku za obnovu i razvoj (IBRD), Međunarodno udruženje za razvoj (IDA), Međunarodnu financijsku korporaciju (IFC), Agenciju za jamstvo mnogostranih ulaganja (MIGA) i Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova (ICSID).

Prvi dio rada odnosi se na pojmovno određenje međunarodnog prava zajedno s njegovim subjektima. Drugi dio rada odnosi se na međunarodne organizacije općenito zajedno s pravom istih, njihovim pravnim subjektivitetom, organima te privilegijama i imunitetima. Posljednji dio rada odnosi se konkretno na prethodno navedene specijalizirane ustanove Ujedinjenih naroda kao međunarodne organizacije.

2. POJAM I NARAV MEĐUNARODNOG PRAVA

Međunarodno se pravo odnosi na sustav pravila koja na pravni način uređuju odnose između subjekata toga prava¹. Međunarodno pravo je sustav pravnih pravila koja uređuju odnose u međunarodnoj zajednici priznatih subjekata.² Ne postoji jedinstvena definicija međunarodnog prava ni njegovog karaktera. Neki autori smatraju da je u pitanju „međudržavno“ pravo, odnosno ono koje uređuje odnose između suverenih država, dok drugi polaze od šireg shvaćanja da ono uređuje odnose među svim subjektima međunarodnog prava. Treća grupa autora pojam međunarodnog prava izgrađuje na pravnim izvorima iz kojih nastaju norme međunarodnog prava (Scelle, Kelsen i dr.).

Danas prevladava mišljenje da je međunarodno pravo u potpunosti „međunarodno“ s obzirom na to da ono više ne regulira samo odnose između država, već i odnose između država i međunarodnih organizacija, između pojedinih međunarodnih organizacija kao i njihove unutrašnje odnose, i opširnije - odnose između naroda, kao nosioca suvereniteta i prava na samoopredjeljenje.

Izvori međunarodnog prava jesu ugovori, običaj, opća načela prava i određene vrste jednostranih državnih akata. Međunarodno pravo je pravo koordinacije iz razloga što se ono stvara, mijenja, dokida i primjenjuje u odnosima jednakih država i drugih subjekata koji su mu u pravilu podčinjeni slobodnom voljom. Suverene države u međunarodnom pravnom poretku igraju dvostruku ulogu: ulogu nositelja prava i obveza te ulogu stvaratelja međunarodnog prava. Međunarodno pravo ne poznaje centralizirane organe za osiguranje i izvršenje njegovih pravila, kao ni sudske organe s obveznom nadležnošću za sve njegove subjekte. Nadležnost za rješavanje sporova putem stalnih i arbitražnih međunarodnih sudova uvijek se zasniva na obostranom pristanku stranaka u sporu³.

Postoje i sankcije u međunarodnom pravnom poretku, a iste su specifične i decentralizirane. U slučajevima kršenja prava dolazi do povremenih individualnih ili kolektivnih osuda, pa i ekonomskih sankcija.

¹ Degan, V. Đ., Međunarodno pravo, Školska knjiga, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2006., str. 3.

² Andrassy, J., Bakotić, B., Vukas, B., Međunarodno pravo 2, Školska knjiga, Zagreb, 2012., str. 2.

³ Degan, V. Đ., 2006, op.cit., str. 5.

Međunarodno pravo se dijeli na **međunarodno javno i međunarodno privatno pravo**. Međunarodno javno pravo uređuje odnose među državama i međunarodnim organizacijama te se odnosi na područja kao što su ljudska prava, ugovorno pravo, pravo mora, međunarodno kazneno pravo i međunarodno humanitarno pravo. Međunarodno privatno pravo - ili sukob zakona - je skup pravila postupovnog prava kojima se određuje koji je pravni sustav nadležan i čiji se zakoni primjenjuju u određenom pravnom sporu. Ta se pravila primjenjuju u slučajevima kada pravni spor ima prekogranični element, kao što je ugovor između stranaka iz različitih država ili kad prekogranični element postoji u državi s više jurisdikcija, kao što je Ujedinjeno Kraljevstvo⁴.

2.1. Subjekti međunarodnog prava

Glavni subjekti međunarodnog prava su države i međuvladine organizacije.⁵ Subjekt međunarodnog prava ili međunarodna osoba je nositelj prava i obveza u međunarodnom pravnom poretku. On izravno ostvaruje svoja prava u međunarodnim odnosima i neposredno snosi odgovornost za neizvršavanje svojih međunarodnih obveza. Subjekt međunarodnoga prava mora imati **pravnu osobnost** (sposobnost preuzimanja obveza i biti nositelj prava) te **poslovnu sposobnost** (sposobnost na osnovu koje osoba može poduzimati radnje, tj. sposobnost sklapanja pravnih poslova). Prvi i temeljni subjekti međunarodnog prava su države (iz razlog što je i međunarodno pravo nastalo zbog potrebe pravnog reguliranja odnosa između država), no suvremeni međunarodni odnosi jednako podrazumijevaju druge subjekte koji se pojavljuju na međunarodnom planu.

Riječ je o sekundarnim, izvedenim, pa čak i fiktivnim subjektima međunarodnog prava (nastali prenošenjem određenog obima prava i obveza od strane države). Drugi važni subjekti međunarodnog prava jesu međunarodne organizacije koje su se osobito razvile nakon II. svjetskog rata, pod pritiskom ekonomskog razvoja i stvaranja nove civilizacije. Osim toga, u određenim slučajevima subjekti međunarodnog (javnog) prava mogu biti i ustanici te oslobodilački pokreti, odnosno lokalna vlada, koji su priznati od stranke međunarodne zajednice

⁴ European Justice – Međunarodno pravo, https://e-justice.europa.eu/content_international_law-10--maximize-hr.do, (29.3.2015.)

⁵ Degan, V. Đ., 2006, op.cit., str. 5.

kao zaraćene strane, kako bi se regulirao njihov položaj na međunarodnom planu i uvela određena prava i obaveze.⁶

⁶Milosavljević, S. – Subjekti međunarodnog prava,
http://www.pravopedia.rs/index.php?title=Subjekti_me%C4%91unardnog_prava, (29.3.2015.)

3. MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE

3.1. Pojam međunarodne organizacije

Međunarodno pravo ne poznaje nijednu općeprihvaćenu definiciju međunarodnih organizacija te ona ovisi od autora do autora. Međunarodne organizacije se definiraju kao udruženje država (ali i drugih međunarodnopravnih subjekata), osnovano u pravilu na temelju međunarodnog ugovora, koje ima stalne organe i osobnost odvojenu od one svojih članica, kao i vlastiti djelokrug, ciljeve i funkcije.⁷ Međunarodne organizacije predstavljaju institucionaliziran i trajniji oblik suradnje njihovih država članica u izvršenju nekih zajednički postavljenih ciljeva.⁸ Dakle, međunarodne organizacije jesu zajednice više država osnovane međunarodnim ugovorom, odnosno zajednice koja imaju vlastite organe, a služe postizanju zajedničkih ciljeva.

Prve međunarodne organizacije u suvremenom smislu riječi pojavljuju se tek u razdoblju druge polovice 19. i početka 20. stoljeća. Odnosno, kao što je već rečeno, nakon II. svjetskog rata. To se razdoblje još i naziva “razdoblje međunarodnih organizacija”. Tehnološki razvoj čovječanstva postavio je pred međunarodnu zajednicu toga vremena interes tzv. “pozitivne suradnje” između država u svezi najrazličitijih pitanja međunarodnog života što je dovelo do potrebe za institucionalizacijom te suradnje. Tako je, primjerice, kao svojevrsan odgovor na Oktobarsku revoluciju i kao rezultat nužnosti međunarodnopravnog uređenja radničkog pitanja, 1919. godine osnovana Međunarodna organizacija rada (ILO) koja je danas jedna od specijaliziranih ustanova Ujedinjenih naroda.⁹

Međunarodne organizacije se dijele na:

- ❖ **Međunarodne vladine organizacije** - one imaju u članstvu države koje u njima djeluju preko svojih službenih predstavnika.
- ❖ **Međunarodne nevladine organizacije** koje mogu biti **univerzalne** (UN i njihove specijalizirane agencije) i **regionalne** (organizacije američkih država, NATO i sl.)

⁷ Lapaš, D., Međunarodna organizacija kao stranka međunarodnog spora, Pravni fakultet u Zagrebu, Zbornik PFZ, 62, (1-2) 711-734, Zagreb, 2012., str. 715.

⁸ Degan, V. Đ., 2006, op.cit., str. 429.

⁹ Lapaš, D., Pravo međunarodnih organizacija, Narodne novine, Zagreb, 2008., str.18.

Međunarodne organizacije raspolažu onim obujmom prava koji države na njih prenesu te za razliku od država nisu teritorijalne organizacije. Svaka međunarodna vladina organizacija osnovana je međunarodnim ugovorom između država. Za razliku od ostalih međunarodnih ugovora, ti su ugovori istovremeno i ustavni akti za odnosnu međunarodnu organizaciju. Za rad organizacije i za njezine djelatnike taj ugovor je temeljni pravni akt. On između ostalog propisuje ciljeve i nadležnosti organizacije, nadležnosti, međusobni odnos i ovlasti njezinih glavnih organa, način donošenja odluka i njihov pravni domašaj u odnosu na samu organizaciju, u odnosu na države članice, a ponekad i u odnosu na treće države, odnosno nečlanice.¹⁰

3.2. Pravo međunarodnih organizacija

Svaka međunarodna vladina organizacija djeluje sukladno određenim pravnim pravilima. Pravo neke organizacije ne svodi se isključivo na njezin ugovor ustav, iako je on najvažniji pravni akt. Ono obuhvaća i ugovore koje sama organizacija sklapa s državama članicama, nekad i s nečlanicama, ili s ostalim međunarodnim organizacijama s kojima kontinuirano surađuje. Pored toga, to pravo obuhvaća i neke pisane propise koji nisu ugovornog značaja (poslovnici stalnih i povremenih organa koje najčešće oni sami usvajaju) i odluke nadležnih organa (o primanju novih država u članstvo organizacije, o utrošku sredstava i sl.).¹¹

Osim spomenutih pisanih propisa, pravo svake organizacije dograđuje se običajnim pravnim pravilima nastalima u praksi njezinih organa i država članica, ali u pravu međunarodnih organizacija običajna pravila uvijek imaju supsidijarni značaj. Pravo međunarodnih organizacija je dio međunarodnih prava koji se ponajprije bavi međunarodnim organizacijama kao subjektima međunarodnog prava. Ono je pisano, zbog pisanog karaktera akata kojim se osnivaju međunarodne organizacije, potom ugovorno iz razloga što je ono sadržano u ugovoru kao osnivačkom aktu međunarodne organizacije.

Pravo međunarodnih organizacija samo po sebi ne obvezuje države nečlanice, niti treće međunarodne organizacije ukoliko nemaju neke institucionalne ugovorne odnose s

¹⁰ Degan, V. Đ., 2006, op.cit., str. 430.

¹¹ Ibid.

organizacijom u pitanju. Utjecaj ovog prava na razvoj i izmjene općeg međunarodnog prava može biti znatan, posebice ukoliko je organizacija politički veoma značajna, a po prostoru djelovanja univerzalna. U današnje doba to je Organizacija UN-a.

Izvori prava međunarodnih organizacija većinom su formalni. Shodno tome, formalne izvore prava međunarodnih organizacija čine:

- ❖ konstitutivni akti međunarodnih organizacija i njihova tumačenja;
- ❖ ugovori koje međunarodne organizacije sklapaju s drugim subjektima međunarodnog prava vezani uz djelokrug rada međunarodne organizacije, a čija obveznost proizlazi iz konstitutivnih akata organizacija;
- ❖ pisani propisi koji nisu ugovornog značaja: statuti, pravilnici, poslovnici, zaključci i sl.;
- ❖ pravotvorna praksa međunarodnih organizacija;
- ❖ odluke nadležnih organa;
- ❖ običajna pravna pravila nastala u praksi njenih organa i država članica i
- ❖ pravila sadržana u općim izvorima međunarodnog prava definirana člankom 38. Statuta Međunarodnog suda u Haagu.

3.3. Pravni subjektivitet (pravna osobnost) međunarodnih organizacija

Subjektivitet država se podrazumijeva, ali kod međunarodnih organizacija on se mora dokazati na osnovu ugovora o njihovom osnivanju. Čl. 104. Povelje UN-a tvrdi: *“Organizacija uživa na teritoriji svakog svog člana pravnu sposobnost potrebnu za obavljanje svojih funkcija i za postizanje svojih ciljeva.”*¹²

Međunarodna organizacija ima vlastitu pravnu osobnost, odvojenu od one država članica. Pravni subjektivitet međunarodne organizacije već je trenutkom njezina osnivanja odvojen od subjektiviteta država koje su je osnovale. Međunarodne su organizacije, poput država, subjekti međunarodnog prava koji su obilježeni suverenosti, pa stoga, osim *iure gestionis*, mogu

¹² Povelja Ujedinjenih naroda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 15/1993.

djelovati i *iure imperii* kada, baš kao i države, načelno uživaju imunitet od zahvata organa vlasti ma koje države ili uopće drugoga međunarodnog subjekta.¹³

Postankom nositelja prava i obveza po pravilima međunarodnog prava, međunarodne organizacije stječu međunarodnu pravnu sposobnost. Međunarodne organizacije potvrđuju i postojanje neposredne djelatne sposobnosti u međunarodnom pravnom sustavu ostvarivši sposobnost sklapanja međunarodnih ugovora i prava poslanstva. Pravna osobnost međunarodne organizacije u pravnim sustavima država članica može biti predviđena ustavom međunarodne organizacije pa njezino priznanje od tih država u tom slučaju postaje njihova međunarodnougovorna obveza. U nekim slučajevima stjecanje pravne osobnosti međunarodne organizacije u državi uređeno je samim ugovorom o sjedištu. Priznanje pravne osobnosti međunarodne organizacije može biti prepušteno zakonodavstvu pojedine države.¹⁴

Međunarodne organizacije mogu postati članicama drugih međunarodnih organizacija. Isto tako mogu na svoj način sudjelovati u stvaranju međunarodnih normi. U tom je kontekstu značajna uloga Komisije UN-a koja se bavi kodifikacijom i progresivnim razvojem međunarodnog prava.

3.4. Organi međunarodnih organizacija

Svaka organizacija ima jedan ili više stalnih organa. Organi međunarodnih organizacija jesu¹⁵:

- ❖ plenarni organi;
- ❖ izvršni organi;
- ❖ pomoćni organi;
- ❖ administrativno-tehnički organi te
- ❖ sudski (i kvazisudski) organi međunarodnih organizacija.

Svaka međunarodna organizacija ima najmanje tri od spomenutih organa za ostvarivanje svojih funkcija: plenarni, izvršni i administrativno-tehnički organ. Plenarni organi su oni u kojima su

¹³ Lapaš, D., 2012, op.cit., str. 716.

¹⁴ Lapaš, D., 2008., op.cit.

¹⁵ Ibid.

zastupljene sve države članice. Riječ je o konferencijama država članica koje se sastaju na redovnim i izvanrednim zasjedanjima gdje jedna država ima jedan glas. Naziv plenarnog organa utvrđuje se osnivačkim aktom, a gotovo svi plenarni organi utvrđuju opću politiku međunarodne organizacije i razmatraju izvještaje o radu drugih organa. Izvršni organi osiguravaju kontinuitet rada između plenarnih zasjedanja. Pored glavnih, međunarodne organizacije mogu imati i druge, pomoćne i sudske organe. Pomoćne organe osnivaju glavni organi na osnovu ovlasti koje su im date osnivačkim aktom, radi obavljanja točno određenih poslova. Rad pomoćnih organa međunarodnih organizacija pod nadzorom su organa koji ih je osnovao. Nisu predviđeni ustavom organizacije nego ih naknadno osnivaju organi organizacije za pomoć u obavljanju svojih funkcija.

Sudski organi međunarodnih organizacija su u svome radu neovisni od organizacije koja ih je osnovala. S obzirom na stupanj povezanosti s međunarodnom organizacijom sudske organe moguće je podijeliti u tri skupine. Prvu skupinu čine sudovi koji su osnovani ustavnim aktom međunarodne organizacije (Stalni sud međunarodne pravde osnovan Paktom Lige naroda i Međunarodni sud u Haagu osnovan Poveljom UN-a za ljudska prava, Međuamerički sud za ljudska prava, Međuamerički sud za pravo mora). Drugu skupinu čine sudski organi koji su usko povezani s međunarodnom organizacijom unutar koje djeluju (Administrativni tribunal UN-a vezan za Opću skupštinu UN i dr.) Treću skupinu čine kvazisudski organi stvoreni zbog nadzora nad izvršenjem nekog međunarodnog ugovora zaključenog unutar međunarodne organizacije (Odbor za prava čovjeka osnovan Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima i Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava osnovan Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima).

3.5. Privilegiji i imuniteti međunarodnih organizacija

Osnivanjem UN-a i velikog broja ostalih međunarodnih organizacija došlo je do brojnih propisa o njihovim privilegijama i imunitetima. Ti su propisi obuhvaćeni¹⁶:

- ❖ u ugovorima ustavima odgovarajućih organizacija;

¹⁶ Degan, V. Đ., 2006, op.cit., str. 441.

- ❖ u posebnim konvencijama koje organizacije sklapaju sa svojim državama članicama te
- ❖ u ugovorima između organizacije i države domaćina na području koje se zgrade i uredi organizacije nalaze.

Međunarodnim organizacijama nužni su određeni privilegiji i imuniteti radi uspješnog ostvarivanja prava i izvršavanja obveza. Privilegiji i imuniteti potrebni su ne samo međunarodnoj organizacijama, već i njenim službenicima. Pri tome pojam međunarodnog službenika podrazumijeva samo osobe koje u diplomatskom svojstvu djeluju u ime neke međunarodne organizacije te uživaju samo funkcionalni imunitet. Izvorni nositelj tih privilegija i imuniteta je međunarodna organizacija. Godine 1946. Opća skupština usvojila je Konvenciju o privilegijama i imunitetima UN-a kojoj slobodan pristup imaju države članice. Jednako tako, Opća je skupština 1947. godine usvojila i Konvenciju o privilegijama i imunitetima specijaliziranih ustanova UN-a.¹⁷

Imuniteti i privilegiji koje uživaju međunarodne organizacije jesu¹⁸:

- ❖ imuniteti od sudbenosti;
- ❖ nepovredivost prostorija i arhiva;
- ❖ fiskalne i valutne privilegije;
- ❖ sloboda općenja te
- ❖ pravo izdavanja putnih isprava.

Obujam privilegija i imuniteta koje uživaju međunarodni službenici uži je u usporedbi s privilegijama i imunitetima koje uživaju diplomatski agenti država. Gore spomenuta Konvencija o privilegijama i imunitetima UN-a iz 1946. godine daje privilegije i imunitete, oslobođenja i olakšice date prema međunarodnom pravu šefovima diplomatskih misija, općem tajniku i svim njegovim pomoćnicima, njihovim bračnim drugovima i maloljetnoj djeci. Privilegiji i imuniteti se daju isključivo u interesu UN-a, a ne zbog osobne koristi.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid., str.443.

4. UJEDINJENI NARODI

Ujedinjeni narodi (dalje UN) su međunarodna organizacija koja za cilj ima održavanje mira i sigurnosti u svijetu, razvijanje dobrosusjedskih odnosa i ekonomske suradnje, širenje tolerancije te promicanje poštivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda čovjeka. UN je osnovan nakon Drugog svjetskog rata od pobjedničkih sila kako bi se spriječili budući sukobi i ratovi među narodima, a imali su zadaću zamijeniti neefikasnu Ligu naroda.

Temeljni pravni akt jest Povelja UN-a iz 1945. godine koja je ujedno i temeljni akt međunarodnog prava. Ujedno je riječ o najrigidnijem ustavnom zakonu međunarodnih organizacija koji ima izuzetno zahtjevan postupak izmjene i dopune.¹⁹ Države osnivači Ujedinjenih naroda, njih 51, među kojima je i bivša Jugoslavija, usvojile su ju na osnivačkoj konferenciji u San Franciscu od 25. do 26. lipnja 1945. godine. Povelja je stupila na snagu 24. listopada 1945. godine, pa se spomenuti datum obilježava kao Dan Ujedinjenih naroda.

Slika 1. Logo UN-a

Izvor: the United Nations official page – UN Logo and Flag, <http://www.un.org/en/sections/about-un/un-logo-and-flag/index.html>, (7.4.2015.)

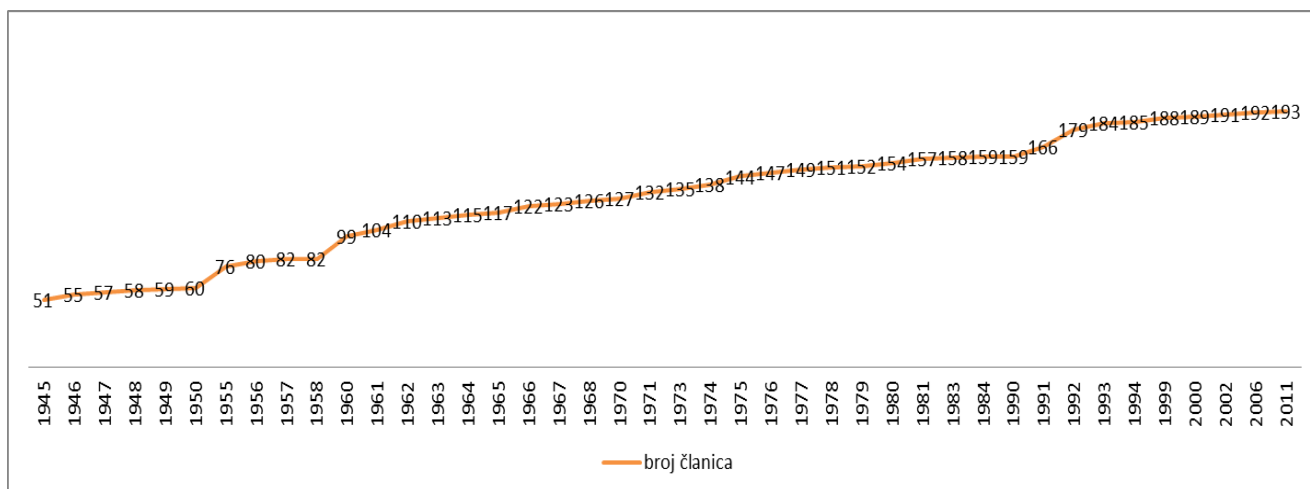
Formalna izmjena Povelje nametnula se kao nužna zbog naglog porasta broja članova organizacije i težnje za pravednijim osiguranjem zastupljenosti svih dijelova svijeta u glavnim organima organizacije. Postupak izmjene se može pokrenuti i izmjena zaključiti pristankom određene pretežne većine stranaka ugovornica. U okviru samog postupka omogućen je značajan

¹⁹ Lapaš, D., 2008., op.cit., str.138.

utjecaj država članica Vijeća sigurnosti te se bez njihovog formalnog pristanka ne mogu vršiti izmjene.

Članovi UN-a mogu biti samo države i to one koje su miroljubive, prihvaćaju obveze sadržane u Povelji te je prema ocjeni UN-a sposobna i voljna izvršavati obveze iz Povelje. Povelja UN-a se sastoji iz 111 članaka podijeljenih u XIX. Poglavlja te je Statut Međunarodnog suda u Haagu njezin sastavni dio. Na temelju Odluke Opće skupštine Ujedinjenih naroda od 22. svibnja 1992. godine Republika Hrvatska od toga je datuma postala članicom Ujedinjenih naroda te na temelju pristupa i stranka Povelje Ujedinjenih naroda, kao i Statuta Međunarodnog suda.²⁰ Članice UN-a kategoriziraju se kao iskonske i naknadno primljene. Iskonske (prvobitne) članice UN-a su sve one države koje su sudjelovale na osnivačkoj konferenciji UN-a u San Franciscu i potom ratificirale Povelju u skladu s člankom 110. Povelje.

Grafikon 1. Broj pridruženih članica UN-a 1945.-2011. godine

Izvor: vlastiti prikaz autorice prema the United Nations official page - Growth in United Nations membership, 1945-present, <http://www.un.org/en/members/growth.shtml#text>, (7.4.2015.)

Iz Grafikona 1. je vidljivo kako se broj zemalja članica UN-a od 1945. godine do danas kontinuirano povećava. 1945. godine bilo je 51 pridružena članica, dok je 2011. godine pridruženo ukupno 193 zemlje članice te je u ovom trenutku taj broj isti.

²⁰ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – O Ujedinjenim narodima, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/ujedinjeni-narodi/o-un/>, (7.4.2015.)

Povelja UN-a predviđa šest glavnih organa na kojima počiva funkcioniranje Ujedinjenih naroda, a to su:

- ❖ Opća skupština;
- ❖ Vijeće sigurnosti;
- ❖ Ekonomsko i socijalno vijeće;
- ❖ Starateljsko vijeće;
- ❖ Međunarodni sud u Haagu te
- ❖ Tajništvo.

Povelja UN-a također navodi pomoćne organe, izvanredne organe, Regionalne sporazume i razgranatu mrežu specijaliziranih ustanova koje imaju posebne zadatke i vlastitu organizaciju.

4.1. Specijalizirane ustanove UN-a

Specijalizirane ustanove su međunarodne organizacije osnovane ugovorima između država koje su uspostavile odnose s UN-om te imaju opsežne odgovornosti na ekonomskom, socijalnom, kulturnom i drugim poljima. Ipak, svaka od njih predstavlja poseban subjekt međunarodnog prava, a prema području djelovanja i članstvu, sve su univerzalne međunarodne organizacije.²¹ Dodatno, specijalizirane ustanove su međuvladine organizacije koje su na osnovu Povelje UN-a povezane s ECOSOC-om, odnosno s UN-ovim programima, ostalim komisijama, odborima te ad hoc i sličnim tijelima.²² Za njih se zna reći kako pripadaju "obitelji UN-a", odnosno one čine sustav UN-a. Usprkos povezanošću s ECOSOC-om, specijalizirane su ustanove samostalne organizacije, a članstvo u istima nije ograničeno samo na države članice UN-a. Neke od njih su postojale i prije Prvog svjetskog rata te bile udružene s Ligom naroda, dok su druge nastale

²¹ Degan, V.Đ., 2006., op.cit., str. 470.

²² Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (7.4.2015.)

gotovo simultano kada i UN. Također, neke su nastale od strane UN-a radi zadovoljenja vlastitih potreba.²³

Specijalizirane ustanove šalju Ekonomskom i socijalnom vijeću redovite izvještaje, a Vijeće može na te izvještaje davati svoje primjedbe Općoj skupštini u smislu odredbe članka 64. Povelje. Predstavnici specijaliziranih ustanova sudjeluju bez prava glasa u raspravama Ekonomskog i socijalnog vijeća i njegovih komisija.

Specijalizirane ustanove utemeljene su ugovorima koje su sklopile njihove izvorne države članice. Na taj su način propisane nadležnosti, članstvo i organi tih organizacija. Sustav glasovanja se može razlikovati. Kod najvećeg broja specijaliziranih ustanova primjenjuje se načelo jednakog prava svih država članica u njihovom plenarnom organu. Financijske ustanove zasnivaju glasačko pravo svake članice sukladno visini kvote koju je uplatila u odnosne ustanove. Moguće je povlačenje iz članstva svih tih ustanova jednostranim otkazom uz otkazni rok od 1 do 2 godine. Većina specijaliziranih ustanova ima jedan plenarni organ u kojem su zastupljene sve države članice koji bira svoje izvršno vijeće s manjim brojem članova.

Opći izvršni direktor, službenici i osoblje specijaliziranih ustanova imaju isključivo međunarodni karakter. Dakle, oni su međunarodni službenici koji su odani svojoj ustanovi. U obavljanju svojih dužnosti ne traže niti primaju upute od bilo koje vlade ili bilo koje druge vlasti izvan svoje ustanove. Oni uživaju privilegije i imunitete ustanove kojoj pripadaju. Specijalizirane ustanove UN-a jesu²⁴:

1. Međunarodna organizacija rada (ILO)
2. Organizacija za prehranu i poljoprivredu (FAO)
3. Organizacija Ujedinjenih naroda za prosvjetu, znanost i kulturu (UNESCO)
4. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO)
5. Međunarodna organizacija za civilno zrakoplovstvo (ICAO)
6. Svjetska poštanska unija (UPU)
7. Međunarodna unija za telekomunikacije (ITU)
8. Svjetska meteorološka organizacija (WMO)

²³ the United Nations official page - Funds, Programmes, Specialized Agencies and Others, <http://www.un.org/en/sections/about-un/funds-programmes-specialized-agencies-and-others/index.html>, (8.4.2015.)

²⁴ Lapaš, D., Pravo međunarodnih organizacija, Narodne novine, Zagreb, 2008.

9. Međunarodna pomorska organizacija (IMO)
10. Organizacija Ujedinjenih naroda za industrijski razvoj (UNIDO)
11. Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo (WIPO)
12. Međunarodni fond za poljoprivredni razvoj (IFAD)
13. Svjetska organizacija za turizam (UNWTO)
14. Međunarodni monetarni fond (IMF)
15. Svjetska banka
 - a) Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)
 - b) Međunarodno udruženje za razvoj (IDA)
 - c) Međunarodna financijska korporacija (IFC)
 - d) Agencija za jamstvo mnogostranih ulaganja (MIGA)
 - e) Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova (ICSID)

4.1.1. Međunarodna organizacija rada (ILO)

Međunarodna organizacija rada osnovana je 1919. godine²⁵ na Mirovnoj konferenciji u Parizu. Neposredan povod njezina osnivanja bila je Oktobarska revolucija. Njeno sjedište je u Ženevi u Švicarskoj, a samo tijekom Drugog svjetskog rata sjedište je bilo premješteno u Montreall u Kanadi. Po završetku rata ponovno je sjedište Ženeva, a organizacija se tamo sastaje dva puta godišnje. ILO je postala prva specijalizirana ustanova UN-a 1946. godine²⁶ te ima 185 država članica.²⁷ Riječ je o jedinoj tripartitnoj agenciji UN-a s predstavnicima vlade, poslodavaca i radnika. Ova trodijelna struktura čini ILO jedinstvenim mjestom u kojem vlade i socijalni partneri svojih 185 država članica mogu slobodno i otvoreno raspravljati o standardima i pravilima rada te iste i razraditi.

²⁵ Lapaš, D., 2008., op.cit., str.145.

²⁶ Ibid.

²⁷ International Labour Organization – About the ILO, <http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/who-we-are/lang-en/index.htm>, (10.4.2015.)

Glavni cilj Organizacije je osiguranje boljih uvjeta rada i cjelokupnog položaja radnika. Republika Hrvatska primljena je u članstvo 6. kolovoza 1992. godine, a od 2000. godine članica je upravnog tijela ILO-a.²⁸

Postoji nekoliko modusa putem kojih država može postati članicom ILO-a²⁹:

- I. članice ILO-a su sve one države koje su bile u njenom sastavu 1. studenog 1945.,
- II. članice UN-a ako o svojoj namjeri izvijeste generalnog ravnatelja Međunarodnog ureda rada formalno prihvaćajući obveze koje proizlaze iz Ustava MOR-a,
- III. države koje nisu članice UN-a, ako se o njihovom prijemu pozitivno očituje 2/3 nazočnih predstavnika koji su sudjelovali na glasovanju. Prijam postaje provediv trenutkom formalnog prihvaćanja obveza MOR-a predviđenih Ustavom od strane članice o čijem se ulasku u članstvo Organizacije odlučuje.

Ciljevi ILO-a, izraženi su u članku 427. Mirovnog ugovora zaključenog u Versaillesu, odakle su preneseni u Ustav ILO-a, koji je donesen 1919. godine te u Philadelphijsku deklaraciju donesenu 1944. godine, kao najvažnijem amandmanu navedenog Ustava. Prema Preambuli Ustava iz 1919. godine, ciljevi MOR-a mogu se svrstati u tri osnovne grupe:

- ❖ svjetski i trajan mir može počivati samo na socijalnoj pravdi;
- ❖ loši uvjeti rada donose velikom broju ljudi nepravdu, bijedu i siromaštvo, što za posljedicu ima opće nezadovoljstvo koje ugrožava svjetski mir i sklad;
- ❖ svaka nacija mora usvojiti humani odnos prema radu, i to ne samo iz razloga pravde, već i zbog toga što se neusvajanjem takvih odnosa sputavaju druge nacije u ostvarivanju poboljšanja položaja radnika u vlastitim zemljama.

ILO se sastoji od tri temeljna organa³⁰:

- ❖ Međunarodna skupština rada,
- ❖ Upravno vijeće i

²⁸ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (9.4.2015.)

²⁹ Buklijaš, B.; Bilić, A., Međunarodno radno pravo, Pravni fakultet Sveučilišta, Split, 2006., str. 18.

³⁰ International Labour Organization – About the ILO, <http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/who-we-are/lang-en/index.htm>, (10.4.2015.)

❖ Međunarodni ured rada.

Međunarodna skupština rada održava se jednom godišnje (u lipnju, u Ženevi) i svaka država članica zastupljena je s četiri delegata (dva predstavnika vlade, jedan predstavnik poslodavaca i jedan predstavnik radnika, uz tzv. “tehničke” savjetnike). Predstavnici poslodavaca i radnika moraju biti imenovani u konzultaciji s najreprezentativnijim udrugama poslodavaca i radnika, a njihovo pravo glasa je neovisno. Međunarodna skupština rada usvaja program i budžet ILO-a, međunarodne radne standarde i bira Upravno tijelo svake tri godine. Skupština igra vrlo važnu ulogu. Ona uspostavlja i usvaja međunarodne standarde rada pomoću konvencija, koje su predmet dobrovoljne ratifikacije od strane zemalja članica, i preporuka koje pružaju s detaljnim uputama za zakonodavstvo. Ona djeluje kao forum na kojem se raspravlja o društvenim i radnim pitanjima od značaja za cijeli svijet.

Upravno vijeće je izvršno tijelo koje se sastaje tri puta godišnje u Ženevi, u ožujku, lipnju i studenom. Ono raspravlja i donosi odluke o različitim pitanjima vezanima za politiku ILO-a, uspostavlja program i izrađuje proračun koji potom podnosi Skupštini za usvajanje te bira glavnog direktora. Sastoji se od 56 delegata (28 iz vlade, 14 predstavnika poslodavaca i 14 predstavnika radnika) te 66 zamjenika delegata (28 vlada, 19 predstavnika poslodavaca i 19 predstavnika radnika). Deset vladinih mjesta (od 28 redovnih članova) čini stalan sastav, a pripada državama velike industrijske važnosti, to su Brazil, Kina, Francuska, Njemačka, Indija, Italija, Japan, Ruska federacija, Ujedinjeno kraljevstvo i SAD. Predstavnici vlada ostalih zemalja članica se biraju svake tri godine na Međunarodnoj konferenciji rada, uzimajući u obzir i zemljopisnu distribuciju. Poslodavci i radnici biraju samostalno i odvojeno svoje predstavnike, u osobnom svojstvu.³¹

Međunarodni ured rada je administrativno tijelo na čijem je čelu ravnatelj kojeg imenuje Upravno vijeće. Ured zapošljava oko 2.700 dužnosnika iz više od 150 zemalja u svom sjedištu u Ženevi te u otprilike 40 terenskih ureda širom svijeta. Među tim dužnosnicima, 900 njih radi na programima i projektima tehničke suradnje.³²

³¹ Ibid.

³² Ibid.

Standardi ILO-a su konvencije i preporuke. Konvencije su međunarodni ugovori, podložni ratifikaciji zemalja članica ILO-a, a vlade imaju potpunu slobodu donošenja odluke vezane za ratifikaciju konvencija. Preporuke, za razliku od konvencija, nisu obvezujući instrumenti, najčešće se odnose na istu problematiku kao i relevantna konvencija, donose upute (*guidelines*), koje pridonose jednostavnijem snalaženju nacionalnoj politici i mjerama koje se trebaju provesti. Drugim riječima, olakšavaju provedbu konkretne konvencije.

4.1.2. Organizacija za prehranu i poljoprivredu (FAO)

Organizacija za prehranu i poljoprivredu (FAO) osnovana je na konferenciji koju je sazvao američki predsjednik Franklin D. Roosevelt, a koja se održala u Hot Springs u Virginiji (SAD) u svibnju 1943. godine. Prvo zasjedanje održano je 16. listopada 1945. godine u Quebec City-u, Kanada. Sjedište je u Rimu³³, a danas broji 194 države članice, dva pridružena člana i jednu članicu organizaciju - Europsku uniju.³⁴ Cilj je organizacije poboljšanje prehrane i povećanje proizvodnje hrane. Republika Hrvatska primljena je u članstvo 8. studenog 1993. godine.³⁵

FAO posluje u još 5 regionalnih i 10 pod regionalnih ureda te 5 ureda za vezu, nudi izravnu pomoć u razvoju prikupljanjem, analiziranjem i distribucijom informacija, savjetuje vlade u vođenju politike, djeluje kao međunarodni forum za otvorenu raspravu o problemima hrane i poljoprivrede te djeluje sa svrhom iskorjenjivanja siromaštva i gladi, povećanja poljoprivredne produktivnosti, osiguranja prehrambene sigurnosti i poboljšanja kvalitete života stanovništva u ruralnim područjima.

45 država je „iskonskih članica“, dok ostale države ulaze u članstvo podnošenjem zahtjeva, a odluku o prijemu donosi Konferencija dvotrećinskom većinom. Prijam u članstvo FAO-a ostvareno je i međunarodnim organizacijama, uz uvjet da se radi o organizacijama sastavljenim od onih država od kojih je većina u članstvu FAO-a.

³³ Lapaš, D., 2008., op.cit.

³⁴ FAO official page – Who we are, <http://www.fao.org/about/who-we-are/en/>, (10.4.2015.)

³⁵ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (10.4.2015.)

Glavni organi FAO-a su: Konferencija, Vijeće te glavni ravnatelj i njegov ured.

Konferencija FAO je plenarni organ sastavljen od predstavnika svih članica Organizacije i Europske unije. Svaka zemlja članica ima jedan glas. Sve odluke Konferencije donose se većinom glasova, osim ako je drukčije izričito navedeno u Ustavu FAO- a ili propisa od strane Konferencije. Konferencija se sastaje jednom u dvije godine u redovnoj sesiji; ona se može sastati i na posebnoj sjednici. Njene funkcije su raznovrsne i odnose se na utvrđivanje politike Organizacije, budžet, usvajanje općih akata, donošenje preporuka i dr.

Vijeće je izvršni organ koji se sastoji od 49 država članica koje bira Konferencija. Svaki član ima mandat u trajanju od tri godine. Svaka zemlja članica ima po jednog predstavnika i ima samo jedan glas. Svaki član može odrediti zamjenike, suradnike i savjetnike za svog predstavnika. Prema ustavu ima one ovlasti koje mu prenese Konferencija. Vijeće se sastaje između sjednica Konferencije za praćenje situacije hrane u svijetu i sugeriranje potrebnih radnji.

Generalni direktor FAO-a imenuje se od strane Konferencije na mandat od šest godina s mogućnošću ponovnog izbora na razdoblje od četiri godine. On upravlja svojim uredom koji je po svojoj prirodi administrativno-tehnički organ Organizacije.³⁶

U okviru FAO-a djeluje 5 regionalnih ureda (Afrika, Azija i Pacifik, Europa i Centralna Azija, Latinska Amerika i Karibi te Bliski istok), 10 pod-regionalnih ureda, 5 ureda za vezu (UN/New York, UN/Bern, SAD/Washington DC, EU/Brisel i Japan/Tokio) i brojna predstavništva diljem svijeta³⁷. Regionalni uredi imaju glavnu funkciju u određivanju prioriteta u regiji, daju potporu u provedbi programa i projekata te koordiniraju aktivnosti s nadležnom Upravom FAO-a.

4.1.3. Organizacija Ujedinjenih naroda za prosvjetu, znanost i kulturu (UNESCO)

Organizacija UN-a za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO) osnovana je 1945. godine u Londonu usvajanjem Ustava Organizacije te ima sjedište u Parizu. Cilj organizacije je

³⁶ FAO official page – Who we are, <http://www.fao.org/about/who-we-are/en/>, (10.4.2015.)

³⁷ Ministarstvo poljoprivrede – Međunarodne organizacije, <http://www.mps.hr/default.aspx?id=7360>, (10.4.2015.)

unapređenje međunarodne suradnje na području obrazovanja, znanosti i kulture. Republika Hrvatska članica je od 1. lipnja 1992. godine. RH je od 1999. članica pomoćnih tijela UNESCO-a: međuvladinog vijeća za razvoj komunikacije i međuvladinog odbora za bioetiku.³⁸

Članstvo UNESCO-a otvoreno je svim državama članicama UN-a, ali i nečlanicama po proceduri propisanoj Ustavom Organizacije. Ustav UNESCO-a predviđa i disciplinske sankcije za svoje članove i to isključenje i suspenziju članskih prava. Prema Ustavu UNESCO ima tri glavna organa: Opća konferencija, Izvršni odbor i Tajništvo.

Opća konferencija je plenarni organ sastavljen od svih država članica Organizacije, a utvrđuje politiku i glavne smjernice rada Organizacije. Pri tome svaka država ima jedan glas, a odluke se donose običnom većinom. Zasjedanja se odvijaju jednom u dvije godine. U radu konferencije može sudjelovati najviše po pet delegata svake države članice. Ona može sazivati međunarodne konferencije o pitanjima prosvjete, znanosti i umjetnosti.

Izvršni odbor sastavljen je od 58 država članica koje bira Opća konferencija. Ima mnogobrojne zadatke, a među njima su i pripremanje dnevnog reda Opće konferencije, nadzor nad provođenjem programa usvojenih od Opće konferencije, savjetovanje UN-a, preporuka primanja novih članova i dr.

Tajništvo je administrativno-tehnički organ UNESCO-a sastavljen od ravnatelja čiji mandat traje četiri godine i osoblja koje on imenuje vodeći računa o kriterijima koje propisuje Ustav.

4.1.4. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO)

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) osnovana je 1947. godine te ima sjedište u Ženevi. Preteča joj je Međunarodni ured za javnu higijenu (u doba Lige naroda). Cilj organizacije je podizanje razine zdravlja svih naroda.³⁹ Republika Hrvatska primljena je u članstvo 23. lipnja

³⁸ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (12.4.2015.)

³⁹ Ustav Svjetske zdravstvene organizacije, čl.1.

1992. godine.⁴⁰ Svrha osnivanja Organizacije je postizanje najviše razine zdravlja za sve narode što je uvjet za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti. Da bi se ta svrha postigla Organizacija djeluje kao centralno tijelo za koordinaciju zdravstvenog rada. WHO pomaže državama u unapređenju zdravlja pružajući tehničke pomoći i obavljajući epidemiološke te statističke službe. Suraduje s UN-om kao i s njihovim ostalim specijaliziranim ustanovama te drugim organizacijama u ostvarenju svog djelokruga. Pored toga, promiče zdravstvenu suradnju i istraživanja, sudjeluje u pripremi pravnih akata vezanih uz pitanja međunarodnog zdravlja te potiče razmjenu informacija.

Sve zemlje koje su članice Ujedinjenih naroda mogu postati članice WHO-a prihvaćajući Ustav Organizacije. Ostale zemlje mogu biti primljene kao članica kada njihova prijava odobrena jednostavnom većinom glasova od strane WHO-a. Organizacija danas broji 194 države članice. Ustav WHO-a je usvojen na Međunarodnoj zdravstvenoj konferenciji održanoj u New Yorku od 19. do 22. srpnja 1946. godine, a stupio je na snagu 7. travnja 1948. godine. Kasnije su izvršene izmjene i dopune.⁴¹ Sankcije WHO-a ogledaju se kroz „male suspenzije“ koje podrazumijeva gubitak prava glasa i drugih usluga Organizacije za državu članicu koja ne podmiruje svoje financijske obveze prema Organizaciji.

Organizacija uključuje tri glavna organa: Svjetska zdravstvena skupština, Izvršni odbor i Tajništvo.

Svjetska zdravstvena skupština sačinjena je od predstavnika svih država članica koji se sastaju jednom godišnje na redovitom zasjedanju. Ona utvrđuje politiku Organizacije, imenuje generalnog direktora, nadzire rad Izvršnog odbora i generalnog direktora, utvrđuje financijsku politiku Organizacije i odobrava njen budžet. U njoj su nadležnosti i ostala najvažnija pitanja iz djelokruga organizacije.

Izvršni odbor je izvršni organ organizacije sastavljen od 34 člana koje je imenovalo 334 države članice Odbora koje izabire Skupština. Biraju se na mandat u trajanju od 3 godine s mogućnošću

⁴⁰ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (12.4.2015.)

⁴¹ WHO official page – Countries, <http://www.who.int/countries/en/>, (12.5.2015.)

ponovnog izbora i sastaju se dva puta godišnje. Osnovni mu je zadatak provođenje odluka i politike koje utvrdi Skupština, priprema dnevnog reda Skupštine i dr.

Tajništvo je administrativno-tehnički organ Organizacije sastavljen od glavnog ravnatelja i administrativno-tehničkog osoblja koje on imenuje sukladno utvrđenim kriterijima.

Pored spomenutih glavnih organa, mogući su i pomoćni organi. Valja spomenuti i da je 1959. godine Svjetska zdravstvena organizacija sklopila ugovor s Međunarodnom agencijom za atomsku energiju da posljedice od nuklearnog zračenja ne potpadaju pod jurisdikciju WHO-a.

4.1.5. Međunarodna organizacija za civilno zrakoplovstvo (ICAO)

Međunarodna organizacija za civilno zrakoplovstvo (ICAO) osnovana je 1944. godine u Chicagu na Međunarodnoj konferenciji za civilno zrakoplovstvo zbog unapređenja i povećanja sigurnosti zračnog prometa. Njezina je zadaća omogućavanje svekolikog razvoja civilnog zračnog prometa. Sjedište organizacije je u Montrealu. RH je članica od 9. svibnja 1992. godine.⁴² Trenutno broji 191 državu članicu.⁴³

Na spomenutoj Konferenciji usvojena je Konvencija o međunarodnom civilnom zrakoplovstvu, tzv. Čikaška konvencija, koja u svom drugom dijelu sadrži ujedno i „ustav“ odnosne organizacije. Članstvo imaju države članice Čikaške konvencije. Države koje su ju ratificirale ostvaruju status iskonskih članica, dok ostale države mogu tek pristupiti Konvenciji, a onda i ući u članstvo Organizacije samo uz odobrenje UN-a. Disciplinske sankcije ogledaju se kroz tzv. „male suspenzije“ koje podrazumijevaju gubitak prava glasa u Skupštini, ali i Vijeću za državu članicu koja u nije ispunila svoje financijske obveze prema Organizaciji u odgovarajućem roku.

Organizacija ima tri glavna organa: Skupštinu, Vijeće i Zrakoplovnu komisiju.

Skupština se sastoji od delegacija svih država te se sastaje se jednom u tri godine pri čemu svaka država ima jedan glas. **Vijeće** je sastavljeno je od 36 država članica koje imenuje

⁴² Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (14.4.2015.)

⁴³ ICAO official page – About Us, <http://www.icao.int/about-icao/Pages/default.aspx>, (14.4.2015.)

Skupština, a svog predsjednika izabire na mandat u trajanju od tri godine. **Zrakoplovnu komisiju** čini 19 članova imenovanih od Vijeća, a za zadatak ima razmatranje i davanje preporuke Vijeću o usvajaju ii izmjenama priloga Konvencije.

4.1.6. Svjetska poštanska unija (UPU)

Svjetska poštanska unija (UPU) jedna je od najstarijih međunarodnih organizacija čiji korijeni datiraju iz 1874.godine. Sjedište Unije je u Švicarskoj, Bernu, a službeni jezik je francuski. Cilj Organizacije je ostvarenje slobode poštanskog prometa kao i njegovo unapređenje. Članice Unije mogu biti iskonske i naknadno primljene. Članice su sve države članice UN-a, ali 3 područja nemaju punopravno članstvo: Tajvan(preko Kine), Somalija i Sjeverni Cipar koji vrši promet preko treće zemlje i nema mogućnost povratka pisma. Uvjet za učlanjenje je usvajanje Ustava Unije i drugih obvezujućih akata Unije. RH je članica od 3. lipnja 1992. godine.⁴⁴

Sa svojih 192 zemalja članica, UPU djeluje kao glavni forum za suradnju između aktera poštanskih sektora. Na taj način, organizacija ispunjava savjetodavnu i posredničku ulogu te pruža tehničku pomoć kada je to potrebno. Organizacija postavlja pravila za međunarodnu razmjenu pošte i daje preporuke za poticanje rasta poštanskog tržišta i financijskih usluga te za poboljšanje kvalitete usluge za korisnike.⁴⁵

Ustav Svjetske poštanske unije je temeljni zakon koji sadrži pravila Unije. To je diplomatski akt, ratificiran od strane nadležnih tijela svake zemlje članice. Izmjene se mogu vršiti samo na Kongresu i iskazuju se u Dodatnom protokolu koji je također predmet ratifikacije. Zajednička pravila o međunarodnoj poštanskoj službi i odredbe koje se odnose na poštanske usluge dati su u Konvenciji i njezinim propisima. Sporazum o plaćanju poštanskih usluga i njegovi propisi su obvezujući samo za zemlje koje su potpisnice Sporazuma.

Zemlje članice koje nisu potpisale Akte usvojene na kongresu u Dohi imaju obvezu potpisati ih što je prije moguće. U skladu s člankom 26. UPU Ustava, instrumenti ratifikacije Ustava i

⁴⁴ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (15.4.2015.)

⁴⁵ UPU official page – The UPU, <http://www.upu.int/en/the-upu/acts/about-acts.html>, (16.4.2015.)

Dodatnih protokola uz njih, gdje su primjenjivi, uz odobrenja ostalih Akata Unije moraju biti priloženi što je prije moguće Glavnom tajniku Međunarodnog Ureda.⁴⁶

Organi Unije su: Kongres, Upravni savjet, Vijeće za poštanske djelatnosti i Međunarodni ured.

4.1.7. Međunarodna unija za telekomunikacije (ITU)

Međunarodna unija za telekomunikacije (ITU) je osnovana 1865. godine u Parizu pod nazivom Svjetska telegrafska unija, sa ciljem unapređenja suradnje na području telekomunikacija. Sjedište je u Ženevi. RH je članica od 3. lipnja 1992. godine.⁴⁷ Njena zadaća je koordinacija globalne uporabe radio frekvencija, promoviranje međunarodne suradnje te mir i sigurnost među državama, djelovanje na poboljšanju telekomunikacijske infrastrukture, organiziranje foruma i konferencija, itd. Djeluje na tri polja, a to su radiokomunikacija, standardizacija i razvoj. Svrha postojanja ITU-a definirana je člankom 1. Osnivačkog akta koji kao ciljeve Unije nabroja sljedeće: održavanje i širenje međunarodne suradnje između svih država članica na području telekomunikacija, unapređenje suradnje s drugim međunarodnim organizacijama ali istodobno i s drugim subjektima (međuvladinim i nevladinim), pružanje tehničke pomoći zemljama u razvoju na području telekomunikacija, unapređenje razvoja telekomunikacijske tehnologije i ostalo.

Organi Unije utvrđeni su Osnivačkim aktom. U njih se ubrajaju **Konferencija punomoćnika, Savjet svjetske konferencije o međunarodnim telekomunikacijama, Radiokomunikacijski sektor i Radioregulacijski odbor, Sektor za telekomunikacijsku standardizaciju** uključujući skupštine za telekomunikacijsku standardizaciju, **Sektor za telekomunikacijski razvoj** uključujući svjetske i regionalne konferencije za razvoj telekomunikacija te **Tajništvo**.

Vrhovno tijelo ove organizacije predstavlja ITU-ova Konferencija opunomoćenika (ITU Plenipotentiary Conference), koja zasjeda svake četiri godine, i u njezinu radu sudjeluju ovlaštene predstavnici svih država članica ITU-a, što uključuje i predstavnike Republike Hrvatske. U djelokrugu Konferencije opunomoćenika donošenje je ključnih odluka od važnosti

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (16.4.2015.)

za buduće ustrojstvo, rad i ulogu ove međunarodne organizacije u predstojećem četverogodišnjem razdoblju

4.1.8. Svjetska meteorološka organizacija (WMO)

Svjetska meteorološka organizacija (WMO) osnovana je kao specijalizirana agencija UN-a 1950. godine s ciljem unaprjeđivanja međunarodne suradnje na području meteorološke službe. Postoje i regionalna meteorološka udruženja koja okupljaju službe država pojedinih regija radi uže suradnje. Nastala je iz Međunarodne meteorološke organizacije (IMO) osnovane 1873. godine. Sjedište Organizacije je u Ženevi. Osnovana je Konvencijom o svjetskoj meteorološkoj organizaciji potpisanoj u Washingtonu. RH je članica od 8. studenog 1992. godine.⁴⁸

Ona je autoritativni glas o stanju UN-a o stanju i ponašanju Zemljine atmosfere, njezinoj interakciji s oceanima, klimi koju proizvodi i dobivenoj distribuciji vodnih resursa. U sustavu WMO-a je 191 država članica i teritorija.⁴⁹

Sastoji se od sljedećih organa⁵⁰:

- ❖ Svjetski meteorološki kongres - plenarni je i najviši organ Organizacije koji okuplja delegate članica jednom svake četiri godine kako bi se ustvrdila opća politika za ispunjenje svrhe Organizacije, da bi se odobrili dugoročni planovi i maksimalni rashodi za sljedeće financijsko razdoblje, kako bi se donijeli tehnički propisi, odabrao predsjednik, dopredsjednik Organizacije i članovi Izvršnog vijeća, a imenuje i glavnog tajnika.
- ❖ Izvršno vijeće - izvršni organ koji je odgovaran Kongresu za koordinaciju programa Organizacije i korištenje njezinih proračunskih sredstava u skladu s odlukom Kongresa. Sastoji se od 37 direktora Nacionalne meteorološke i hidrometeorološke službe, a zasjedaju

⁴⁸ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (16.4.2015.)

⁴⁹World Meteorological Organization – About Us, https://www.wmo.int/pages/members/membership/index_en.php, (17.4.2015.)

⁵⁰World Meteorological Organization – Structure of the Organization, https://www.wmo.int/pages/about/wmo_structure_en.html, (17.4.2015.)

najmanje jednom godišnje kako bi se proveli programi koje je odobrio Kongres i pregledale aktivnosti Organizacije.

- ❖ Regionalne meteorološke udruge – sastavljene su od država članica Organizacije koje pripadaju pojedinoj regiji, a svaka je sastavljena od članova čiji je zadatak koordinirati meteorološke, hidrološke i srodne aktivnosti unutar njihovih regija (Afrika, Azija, Južna Amerika, Sjeverna Amerika, Srednja Amerika i Karibi, jugozapadni Pacifik i Europa).
- ❖ Tehničke komisije - sastavljene su od tehničkih eksperata imenovanih od strane članova.
- ❖ Tajništvo – vodi ravnatelj kojeg bira Kongres na najmanje četiri, a najviše 12 godina mandata.

4.1.9. Međunarodna pomorska organizacija (IMO)

Međunarodna pomorska organizacija (IMO) je osnovana 1948. godine pod nazivom Međuvladina pomorska savjetodavna organizacija koja je 1982. godine promijenila naziv u Međunarodna pomorska organizacija. Cilj joj je omogućiti razmjene informacija i druge suradnje između vlada država članica na području pomorstva. Sjedište Organizacije je u Londonu; RH je članica od 8. srpnja 1992. godine.⁵¹ Broji 171 članicu državu i pridružene članove.⁵²

Konvencija o sigurnosti ljudskih života na moru SOLAS iz 1914. godine donesena je nakon potonuća Titanica, a uključuje rezolucije koje reguliraju plovidbu po zaleđenim morima te opremu za spašavanje života. Pored toga, potaknuta potonućem trajekta Herald of Free Enterprise 1987. godine IMO je 1993. godine usvojila Međunarodni kodeks o sigurnom vođenju broda i sprječavanju onečišćenja, a koji je uvelike poboljšao sigurnost tijekom plovidbe.

Organizacija se sastoji od Skupštine, Vijeća, Tajništva i glavnih odbora: **Pravni odbor** (obavlja sve pravne poslove), **Odbor za olakšice** (uklanja suvišne formalnosti u međunarodnom pomorskom prometu), **Odbor za pomorsku sigurnost**, **Odbor za zaštitu morskog okoliša**

⁵¹ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (18.4.2015.)

⁵² International Maritime Organization official page – Membership, <http://www.imo.org/About/Membership/Pages/Default.aspx>, (18.4.2015.)

(sprječavanje i nadzor onečišćenja s brodova) koji ima dva pododбора: Pododbor za kemikalije [BLG] i Pododbor za primjenu zastave države [FSI]) i **Odbor za tehničku suradnju**. Postoji još devet pododбора, a svi su u sastavu Odbora za pomorsku Sigurnost, a dva i u sastavu Odbora za zaštitu morskog okoliša (BLG i FSI).

Skupština je najviše tijelo upravljanja Organizacije. Sastoji se od svih država članica i sastaje se jednom u dvije godine na redovitim sjednicama, ali može se sastati i na izvanrednoj sjednici ako je to potrebno. Skupština je odgovorna za odobravanje programa rada, izglasavanje proračuna i utvrđivanje financijskih mjera Organizacije. Skupština na prijedlog odbora donosi rezolucije, kojima se utvrđuju smjernice razvoja međunarodnog, a time i nacionalnog pomorstva. Skupština bira Vijeće.

Vijeće bira Skupština na mandat od dvije godine te ima 32 člana. Vijeće je izvršni organ IMO-a te je odgovoran za nadzor nad radom organizacije. Između sjednica Skupštine Vijeće obavlja sve funkcije Skupštine, osim funkciju izrade preporuka vladama o sigurnosti plovidbe i sprječavanja onečišćenja koja je rezervirana za Skupštinu.

Ostale funkcije Vijeća su⁵³:

- (A) koordinira aktivnosti organa Organizacije;
- (B) razmotava nacrt programa rada i procjenu proračuna Organizacije te ih podnosi Skupštini;
- (C) priman izvješća i prijedloge povjerenstava i drugih organa te ih dostavlja Skupštini i članicama uz komentare i preporuke;
- (D) imenuje glavnog tajnika, uz suglasnost Skupštine;
- (E) sklapa sporazume ili dogovore o odnosu Organizacije s drugim organizacijama, uz suglasnost Skupštine.

4.1.10. Organizacija Ujedinjenih naroda za industrijski razvoj (UNIDO)

⁵³ International Maritime Organization official page – Structure, <http://www.imo.org/About/Membership/Pages/Default.aspx>, (18.4.2015.)

Organizacija UN-a za industrijski razvoj (UNIDO) osnovana je 1967. godine sa sjedištem u Beču, a specijalizirana ustanova UN-a postala je 1987. godine. Cilj je Organizacije stvaranje uvjeta za industrijski napredak zemalja u razvoju kao i stvaranje fonda od donacija razvijenih zemalja. RH je članica od 2. lipnja 1992. godine. Od 1999. godine RH je članica Odbora za industrijski razvoj UNIDO-a.⁵⁴

UNIDO je jedina Organizacija koja kontinuirano radi na smanjenju siromaštva jačanjem industrijskog gospodarstva i trgovačkih kapaciteta s posebni naglaskom na uvažavanje energetskih aspekata i aspekata zaštite okoliša. Od ožujka 2015. godine Organizacija broji 170 država članica.⁵⁵

Funkcije Organizacije uključuju:

- ❖ pomoć zemljama u formuliranju razvojnih, institucionalnih, znanstvenih i tehnoloških politika i programa u području industrijskog razvoja;
- ❖ analiza trendova, širenje informacija i koordinacija aktivnosti u industrijskom razvoju;
- ❖ djeluje kao forum za konzultacije i pregovore usmjerene prema industrijalizaciji zemalja u razvoju i
- ❖ pružanje tehničke suradnje zemljama u razvoju za provedbu svojih razvojnih planova.

UNIDO ima dva organa koja se bave izradom politike: Generalna konferencija i Odbor za industrijski razvoj. Odbor za program i proračun je podružnica Odbora za industrijski razvoj.

Generalna konferencija određuje vodeća načela i politike Organizacije i odobrava proračun i radni program. Svake četiri godine Konferencija imenuje ravnatelja. Također bira članove Odbora za industrijski razvoj i Odbora za program proračun. Konferencija se sastaje svake dvije godine.

Odbor za industrijski razvoj ima 53 člana koja se biraju na mandat od četiri godine. On analizira provedbu programa rada, redovitih i operativnih proračuna i daje preporuke na

⁵⁴ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (20.4.2015.)

⁵⁵ UNIDO official page – Who we are, http://www.unido.org/member_states.html, (20.4.2015.)

konferenciji o pitanjima politike, uključujući i imenovanje ravnatelja. Odbor se sastaje jednom godišnje.

Odbor za program i proračun se sastoji od 27 članova, izabranih na mandat od dvije godine. To je podružnica Odbora za industrijski razvoj koja pruža pomoć u pripremi i ispitivanju radnog programa, proračuna i drugih financijskih pitanja. Odbor se sastaje jednom godišnje.⁵⁶

Unutarnje pravo UNIDO-a definirano je Ustavom, a supsidijarno propisima i direktivama koje proizlaze iz njegovih upravnih tijela te pravilima i uputama izdanih od strane ili pod autoritetom ravnatelja UNIDO-a.

4.1.11. Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo (WIPO)

Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo (WIPO) osnovana je 1967. godine Konvencijom o osnivanju Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo sa zadaćom organiziranja brige o intelektualnom vlasništvu i omogućavanja industrijskog i kulturnog razvoja stimuliranjem kreativnih aktivnosti i olakšavanjem transfera tehnologije zatim, distribuciju lateralnih i umjetničkih djela. Sjedište organizacije je u Ženevi; RH je članica od 8. listopada 1991. godine.⁵⁷

Funkcije WIPO-a su sljedeće: unapređenje razvoja mjera koje su usmjerene na efikasnu zaštitu intelektualnog vlasništva, posebno kroz usklađivanje nacionalnog zakonodavstva u tome području, obavljanje administrativnih funkcija Pariške i Bernske unije u pogledu kojih WIPO djeluje u obliku krovne i koordinacijske organizacije, poticanje sklapanja međunarodnih sporazuma u svrhu zaštite intelektualnog vlasništva, pružanje pravne i tehničke pomoći državama na području zaštite intelektualnog vlasništva te unapređenje ali istodobno i proučavanje zaštite intelektualnog vlasništva. Zaštita intelektualnog vlasništva ostvaruje se kroz suradnju među državama i suradnju u međunarodnim organizacijama. Glavni organi WIPO su

⁵⁶ UNIDO official page – Structure, <http://www.unido.org/en/who-we-are/structure.html>, (20.4.2015.)

⁵⁷ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (21.4.2015.)

Opća skupština, Konferencija, Koordinacijski odbor i Međunarodni ured. Sjedište Organizacije nalazi se u Ženevi, a ona broji ukupno 188 članova.⁵⁸

4.1.12. Međunarodni fond za poljoprivredni razvoj (IFAD)

Međunarodni fond za poljoprivredni razvoj (IFAD) je počeo raditi 1977. godine. Glavni cilj je Fonda mobiliziranje resursa za unapređenje proizvodnje hrane i bolju prehranu siromašnijeg stanovništva u zemljama u razvoju. RH ima status promatrača.⁵⁹ Članstvo je otvoreno svakoj državi, a postoji i mogućnost povlačenja iz članstva uz otkazni rok od 6 mjeseci. Strateška politika IFAD je detaljno određena strateškim okvirom IFAD-a za razdoblje 2011-2015: Pomaganje siromašnih u ruralnim krajevima u cilju prevazilaženja siromaštva.

Upravno vijeće IFAD-a je najviši organ odlučivanja. Svaku državu članicu u Upravnom vijeću predstavljaju guverner, alternativni guverner i drugi imenovani savjetnici. **Izvršni odbor** odgovoran je za nadgledanje općeg poslovanja IFAD-a i za odobravanje programa rada. Članstvo u Izvršni odbor određuje Upravno vijeće.⁶⁰

4.1.13. Svjetska organizacija za turizam (UNWTO)

Svjetska turistička organizacija (UNWTO) osnovana je 1975. godine sa sjedištem u Madridu, a 2005.godine postala je specijaliziranom ustanovom UN-a. Cilj organizacije je promicanje i razvoj turizma. RH je članica od 4. listopada 1993. godine.⁶¹ Svjetska organizacija za turizam (UNWTO) je podorganizacija Ujedinjenih naroda koja ima cilj praćenja, reguliranja i razvijanja turizma u svijetu. Predstavlja vodeću međunarodnu organizaciju u području putovanja i turizma.

⁵⁸ WIPO official page – Inside WIPO, <http://www.wipo.int/about-wipo/en/>, (21.4.2015.)

⁵⁹ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (23.4.2015.)

⁶⁰ IFAD official page – Governance, <http://www.ifad.org/governance/ifad/gb.htm>, (23.4.2015.)

⁶¹ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (25.4.2015.)

Njena zadaća je da pomaže zemljama širom svijeta u maksimizaciji pozitivnih utjecaja turizma na gospodarstvo (npr. u kreiranju novih radnih mjesta, izgradnja infrastrukture i sl.) uz istodobno minimiziranje negativnog utjecaja koje razvoj turizma nosi sa sobom. Temeljne zadaće ove organizacije su sljedeće: promicanje i razvoj turizma kao doprinosa ekonomskom razvoju, razumijevanju među narodima, miru, te poštovanju i unapređenju ljudskih prava i temeljnih sloboda i prikupljanje statističkih podataka o svjetskom turizmu. Broji 156 članica⁶², a članstvo je podijeljeno na punopravno i pridruženo s tri glavna organa, a to su Opća skupština, Izvršno vijeće i Tajništvo.

Generalna skupština je glavni skup Svjetske turističke organizacije. Sastaje se svake dvije godine kako bi odobrila proračun i program rada te da raspravlja o temama koje su od vitalnog značaja za sektor turizma. Svake četiri godine se bira generalni tajnik. Generalna skupština se sastoji od punopravnih i pridruženih članica. Pridružene članice i predstavnici drugih međunarodnih organizacija sudjeluju kao promatrači. Svjetski komitet za etiku turizma je organ kći Generalne skupštine.

Regionalna komisija UNWTO ima šest regionalnih komisija- Afrika, Južna Amerika, Istočna Azija i komisija na Pacifiku, Europa, Bliski Istok i Južna Azija. Komisije se sastaju najmanje jednom godišnje, a sastoje se od svih punopravnih i pridruženih članica iz te regije. Pridružene članice iz regije sudjeluju kao promatrači.

Izvršno vijeće je Upravni odbor UNWTO-a i odgovoran je za osiguranje da organizacija obavlja svoj posao i drži se svog proračuna. Ono se sastaje najmanje dva puta godišnje, a sastoji se od članova koje bira Generalna skupština koji se biraju tako da se odabere jedan od svih pet punopravnih članica. Kao zemlja domaćina UNWTO štaba, Španjolska ima stalno mjesto u Izvršnom vijeću. Predstavnici punopravnih i pridruženih članica sudjeluju na sastancima Izvršnog odbora u ulozi promatrača.

Specijalizirani odbori članica UNWTO-a savjetuju o upravljanju i programskim sadržajima. Oni uključuju sljedeće: Program i komitet proračuna, Komitet za statistiku i satelitski račun turizma, Odbor za turizam i konkurentnost, Odbor za turizam i održivost, Svjetski komitet za etiku turizma i Odbor za reviziju prijave za Pridruženo Članstvo .

⁶² UNWTO official page – Members, <http://affiliatemembers.unwto.org/>, (25.4.2015.)

Tajništvo predvodi generalni tajnik Taleb Rifai Jordan koji nadzire oko 110 stalno zaposlenih u UNWTO-ovu sjedištu u Madridu. Ovi službenici su odgovorni za sprovođenje UNWTO programa rada i zadovoljavanje potreba članica. Pridružene članice su podržane od strane izvršnog direktora s punim radnim vremenom u madridskom sjedištu. Tajništvo također uključuje regionalni ured podrške za pacifičku Aziju u Nari u Japanu koji je financiran od strane Vlade Japana. Službeni jezici UNWTO-a su arapski, engleski, francuski, ruski i španjolski.

4.1.14. Međunarodni monetarni fond (IMF)

Međunarodni monetarni fond (IMF) je osnovan 1944. godine na konferenciji UN-a u Bretton Woodsu (SAD) sa zadaćom da omogući uravnoteženi rast međunarodne trgovine i potiče međunarodni sustav plaćanja i transakcija oslobođen zapreka za razvoj međunarodne trgovine. RH je članica IMF-a od 14. prosinca 1992. godine.⁶³ Organizacija trenutno broji 188 država članica.⁶⁴

Temeljne zadaće fonda su sljedeće:

- ❖ financiranje ekonomskog razvoja;
- ❖ promicanje međunarodne monetarne suradnje;
- ❖ olakšavanje uravnoteženog rasta međunarodne trgovine;
- ❖ unaprjeđenje zaposlenosti;
- ❖ ostvarenje monetarne stabilnosti;
- ❖ uspostava međunarodnog platnog sustava;
- ❖ podizanje životnog standarda u državama članicama.

Fond predviđa disciplinske sankcije prema državama članicama zbog povrede članskih obveza. Postoje dvije vrste članica IMF-a: iskonske i naknadno primljene. Najvažnija obveza članica IMF-a je davanje doprinosa Fondu prema kvotama utvrđenim prema ekonomskoj snazi država.

⁶³ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (26.4.2015.)

⁶⁴ IMF official page - IMF Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors, <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.aspx>, (26.4.2015.)

Glavni organi IMF-a su: Odbor guvernera, Izvršni odbor i Generalno tajništvo te njegovo osoblje.

Odbor guvernera plenarni je organ Fonda kojeg čine guverneri i njihovi zamjenici iz država članica. Odbor ima opću i supsidijarnu nadležnost te je nadležan za sva pitanja koja spadaju u nadležnost Fonda, ali i sva pitanja iz nadležnosti Fonda koja ne spadaju u nadležnost drugih organa.

Izvršni odbor kao izvršni organ Organizacije odgovoran je za poslovanje IMF-a u svome radu, a podređen je Odboru guvernera. Čine ga izvršni direktori sukladno članskim kvotama te Generalni tajnik.

Generalnog direktora IMF-a, koji ne smije biti iz reda Izvršnih direktora ili Odbora guvernera, bira Izvršni odbor. Generalni direktor je podređen u svom radu Izvršnom odboru, a nadređen svojim službenicima koje sam imenuje shodno utvrđenim kriterijima.

4.1.15. Svjetska banka

Svjetska banka je nastala kao posljedica Konferencije u Bretton Woodsu (SAD) 1944. godine. Do danas se razvila u Grupu svjetske banke koja broji pet financijskih organizacija. One su sljedeće: a) Međunarodna banka za obnovu i razvoj, (IBRD), b) Međunarodno udruženje za razvoj (IDA), c) Međunarodna financijska korporacija (IFE), d) Agencija za jamstvo mnogostranih ulaganja (MIGA) i e) Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova (ICSID).

1. **Međunarodna banka za obnovu i razvoj IBRD** osnovana je Sporazumom o osnivanju koji ujedno predstavlja i njen Ustav. Kao razlog njenog osnivanja ističu se obnova i razvoj država članica uništenih u Drugom svjetskom ratu, unapređenje privatnih stranih ulaganja, davanje zajmova, unapređenje međunarodne trgovine, održavanje međunarodnog platnog prometa te poboljšanje radnih i životnih uvjeta državama članicama. Postoje dvije vrste članica ove banke: iskonske koje čine sve članice međunarodnog monetarnog fonda koje su u određenom roku prihvatile članstvo u IBRD te su naknadno primljene uz strogo poštivanje procedure prijema. Glavni organi IBRD-a

su sljedeći; Odbor guvernera, Izvršni direktori i Predsjednik IBRD. Odbor guvernera predstavlja plenarni organ sastavljen od guvernera svih država članica izabranih u odbor na razdoblje od pet godina. Guverneri između sebe biraju predsjednika. Međunarodno udruženje za razvoj osnovano je kako bi se unaprijedio ekonomski razvoj i potaknuo porast produktivnosti i životnog standarda, posebno u nerazvijenim dijelovima svijeta. U skladu s tim ciljem, IDA osigurava financijska sredstva radi zadovoljavanja financijskih potreba tih država putem davanja relativno jeftinih zajmova dopunjujući na taj način djelatnost IBRD. IBRD je osnovan kao „organizacija blizanac“ MMF-u i to zbog očekivanog rasta potrebe za novcem u svrhu ponovne izgradnje nakon rata, odnosno financijske podrške razvoja država osnivača. Broji 188 članova i zajedno s IFC-om te njezinim sestrinskim udruženjima, zatim IDA-om i MIGA-om, IBRD je oblikovala tzv. grupu Svjetske banke.⁶⁵

b) **Međunarodno udruženje za razvoj (IDA)** osnovano je s ciljem unapređenja ekonomskog razvoja, porasta produktivnosti i životnog standarda posebice u nerazvijenim dijelovima svijeta. Shodno tome, IDA osigurava financijska sredstva zbog zadovoljavanja financijskih potreba tih država davanjem povoljnih zajmova te tako dopunjujući djelatnost IBRD. Članovi IDA-e dijele se na iskonske i naknadno primljene. Organi IDA-e su: Odbor guvernera, Izvršni direktori i Predsjednik. IDA je jedan od najvećih izvora pomoći za 771 svjetsku najsiromašniju zemlju, od čega je njih 39 u Africi. Ujedno je najveći pojedinačni izvor donatorskih sredstava za osnovne socijalne usluge u tim zemljama. Radnje financirane od strane IDA-e isporučuju pozitivne promjene za 2,8 milijardi ljudi, od kojih većina preživljava s manje od 2 dolara dnevno. IDA posuđuje novac pod povoljnim uvjetima. To znači da IDA naplaćuje male kamatne stope ili ih uopće ne naplaćuje s rokovima otplate od 25 do 38 godina, uključujući i 5 do 10 godina počeka.⁶⁶ Republika Hrvatska postala je punopravna članica IDA-e 25. veljače 1993. godine. Republika Hrvatska se u okviru IDA-e nalazi u drugoj skupini zemalja (eng. *Subscribing Member*) što znači da se njezin udio u glasovima evidentira na osnovi redovnog upisa dionica, a ne donacija IDA-i. Prvu skupinu zemalja čine zemlje donatori (eng. *Contributing Member*), čiji doprinosi čine najznačajniji financijski izvor IDA-e.

⁶⁵ IBRD official page – What we do, <http://www.worldbank.org/en/about/what-we-do/brief/ibrd>, (29.4.2015.)

⁶⁶ IDA official page – About, <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida.html>, (29.4.2015.)

Temeljem Zakona o prihvaćanju članstva Republike Hrvatske u Međunarodnom monetarnom fondu i drugim međunarodnim financijskim organizacijama na temelju sukcesije (Narodne novine, broj 89/92), Ministarstvo financija Republike Hrvatske određeno je kao nadležno tijelo za suradnju s IDA-om te je ovlašteno u ime Republike Hrvatske obavljati sve poslove i transakcije koje su dopuštene prema Sporazumu o Međunarodnom udruženju za razvoj (Narodne novine - Međunarodni ugovori, broj 5/93). Guverner IDA-e za Republiku Hrvatsku je po funkciji ministar financija.⁶⁷

c) **Međunarodna financijska korporacija (IFC)** osnovana je sporazumom na osnivanju Međunarodne financijske korporacije. Njime je određena i svrha njenog osnivanja koja se ogleda kroz unapređenje razvoja i poticanje privatnog poduzetništva i to osobito u zemljama u razvoju. Članovi IFC-a dijele se na iskonske i naknadno primljene. Glavni organi IFC-a su: Odbor guvernera, Odbor direktora na čelu sa predsjednikom i Predsjednik Korporacije. Republika Hrvatska postala je punopravna članica IFC-a od 25. veljače 1993. godine te od tada ima pravo na sve oblike potpore koje IFC pruža. Temeljem Zakona o prihvaćanju članstva Republike Hrvatske u Međunarodnom monetarnom fondu i drugim međunarodnim financijskim organizacijama na temelju sukcesije (Narodne novine, broj 89/92), Ministarstvo financija Republike Hrvatske određeno je kao nadležno tijelo za suradnju s IFC-om te je ovlašteno u ime Republike Hrvatske obavljati sve poslove i transakcije koje su dopuštene prema Sporazumu o Međunarodnoj financijskoj korporaciji. Guverner IFC-a za Republiku Hrvatsku je po funkciji ministar financija.⁶⁸

d) **Agencija za jamstvo mnogostranih ulaganja (MIGA)** osnovana je 1988. godine s ciljem poticanja međunarodnih ulaganja, osobito u proizvodne svrhe zemalja u razvoju. U ispunjavanju svojih ciljeva MIGA izdaje garancije za strana ulaganja u državama članicama i nastoji osigurati ulaganja kako bi povećala razinu investicija u zemljama u razvoju. Glavni organi MIGA su: Savjet guvernera, Odbor direktora i Predsjednik s osobljem Organizacije. Usprkos tome što je MIGA sastavni dio Grupacije Svjetske banke, pravno i financijski je neovisna od Grupacije te ima vlastiti osnivački statut,

⁶⁷ Ministarstvo financija – Međunarodne financijske institucije, <http://www.mfin.hr/hr/ida>, (29.4.2015.)

⁶⁸ Ministarstvo financija – Međunarodne financijske institucije, <http://www.mfin.hr/hr/ifc>, (30.4.2015.)

kapital, upravu i osoblje. MIGA trenutno ima 180 zemlja članica.⁶⁹ Republika Hrvatska postala je punopravna članica MIGA-e 19. ožujka 1993. godine te od tada ima pravo na sve oblike potpore koje MIGA pruža. Temeljem Zakona o prihvaćanju članstva Republike Hrvatske u Međunarodnom monetarnom fondu i drugim međunarodnim financijskim organizacijama na temelju sukcesije (Narodne novine, broj 89/92), Ministarstvo financija Republike Hrvatske određeno je kao nadležno tijelo za suradnju s MIGA-om, te je ovlašteno u ime Republike Hrvatske obavljati sve poslove i transakcije koje su dopuštene prema Konvenciji o osnivanju Agencije za multilateralne garancije investicija s komentarom na Konvenciju (Narodne novine - Međunarodni ugovori, broj 6/93).⁷⁰

e) **Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova (ICSID)** osnovan je 1966. godine s ciljem mirnog rješavanja investicijskih sporova između država članica s jedne i državljana drugih država članica s druge strane. Sredstva za rješavanje sporova propisana su osnivačkim aktom Organizacije, a najčešće se sastoji u mirenju i arbitraži. Organi ICSID-a su: Upravni savjet i Tajništvo.

⁶⁹ MIGA official page – Who We Are, <http://www.miga.org/>, (30.4.2015.)

⁷⁰ Ministarstvo financija – Međunarodne financijske institucije, <http://www.mfin.hr/hr/miga>, (30.4.2015.)

5. ZAKLJUČAK

Ujedinjeni narodi su međunarodna organizacija koja je tijekom posljednjih desetljeća utjecale i danas utječu na osnaživanje i poštivanje ljudskih prava, prava djece, smanjenje siromaštva, razvoj nedovoljno razvijenih područja, kao i zaštitu manjinskih, ugroženih i marginaliziranih skupina. Njezini temeljni pravni akt je Povelja UN-a iz 1945. godine, a ujedno je i temeljni akt međunarodnog prava. Organizacija UN-a je pravna osoba, odnosno subjekt međunarodnog prava zbog svih ovlasti koje su joj date. Organizacija UN-a može zaključivati dvostrane ili višestrane ugovore s ostalim organizacijama ili pojedinim državama, sljedeći proceduru koju predviđa međunarodno pravo.

Specijalizirane ustanove UN-a su međunarodne organizacije osnovane ugovorima između država koje su uspostavile odnose s UN-om te imaju opsežne odgovornosti na ekonomskom, socijalnom, kulturnom i drugim poljima. Termin "specijalizirane ustanove" koristi se u Povelji Ujedinjenih naroda. One šalju Ekonomskom i socijalnom vijeću redovite izvještaje, a to su: Međunarodna organizacija rada (ILO), Organizacija za prehranu i poljoprivredu (FAO), Organizacija Ujedinjenih naroda za prosvjetu, znanost i kulturu (UNESCO), Svjetska zdravstvena organizacija (WHO), Međunarodna organizacija za civilno zrakoplovstvo (ICAO), Svjetska poštanska unija (UPU), Međunarodna unija za telekomunikacije (ITU), Svjetska meteorološka organizacija (WMO), Međunarodna pomorska organizacija (IMO), Organizacija Ujedinjenih naroda za industrijski razvoj (UNIDO), Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo (WIPO), Međunarodni fond za poljoprivredni razvoj (IFAD), Svjetska organizacija za turizam (UNWTO), Međunarodni monetarni fond (IMF) te Svjetska banka koja uključuje Međunarodnu banku za obnovu i razvoj (IBRD), Međunarodno udruženje za razvoj (IDA), Međunarodnu financijsku korporaciju (IFC), Agenciju za jamstvo mnogostranih ulaganja (MIGA) i Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova (ICSID).

Specijalizirane agencije su odvojene, autonomne organizacije koje rade s UN-om, a svaka od njih ima svoje organe koji se razlikuju od ustanove do ustanove. Svaka specijalizirana agencija ima punu pravnu osobnost. Ona uživa pune imunitete i privilegije u teritorijima država članica. Riječ je o imunitetu u sudskom procesu i drugim radnjama kao i od oporezivanja. Generalni direktor, službenici i osoblje specijaliziranih agencija imaju isključivo međunarodni karakter.

Oni su međunarodni službenici. Odani su ustanovi u kojoj djeluju. U obavljanju svojih dužnosti, neće tražiti ni primati upute od bilo koje vlade ili bilo koje druge vlasti izvan svoje agencije te će se suzdržati od bilo kakvih radnji koje bi se mogle odraziti na njihov položaj međunarodnih službenika u ustanovi. Oni uživaju iste privilegije i imunitete kao i ustanova. Države članice su dužne poštovati isključivo međunarodni karakter odgovornosti generalnog direktora, službenika i osoblja te ustanove te ne smiju pokušavati utjecati na te osobe u obavljanju njihovih dužnosti.

6. LITERATURA

Knjige i članci:

1. Andrassy, J., Bakotić, B., Vukas, B., Međunarodno pravo 2, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
2. Buklijaš, B.; Bilić, A., Međunarodno radno pravo, Pravni fakultet Sveučilišta, Split, 2006.
3. Degan, V. Đ., Međunarodno pravo, Školska knjiga, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2006.
4. Lapaš, D., Međunarodna organizacija kao stranka međunarodnog spora, Pravni fakultet u Zagrebu, Zbornik PFZ, 62, (1-2) 711-734, Zagreb, 2012.
5. Lapaš, D., Pravo međunarodnih organizacija, Narodne novine, Zagreb, 2008.

Internet i ostali izvori:

1. European Justice – Međunarodno pravo, https://e-justice.europa.eu/content_international_law-10--maximize-hr.do, (29.3.2015.)
2. FAO official page – Who we are, <http://www.fao.org/about/who-we-are/en/>, (10.4.2015.)
3. IBRD official page – What we do, <http://www.worldbank.org/en/about/what-we-do/brief/ibrd>, (29.4.2015.)
4. ICAO official page – About Us, <http://www.icao.int/about-icao/Pages/default.aspx>, (14.4.2015.)
5. IDA official page – About, <http://www.worldbank.org/ida/what-is-ida.html>, (29.4.2015.)
6. IFAD official page – Governance, <http://www.ifad.org/governance/ifad/gb.htm>, (23.4.2015.)
7. IMF official page - IMF Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors, <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.aspx>, (26.4.2015.)
8. International Labour Organization – About the ILO, <http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/who-we-are/lang--en/index.htm>, (10.4.2015.)

9. International Maritime Organization official page – Membership, <http://www.imo.org/About/Membership/Pages/Default.aspx>, (18.4.2015.)
10. MIGA official page – Who We Are, <http://www.miga.org/>, (30.4.2015.)
11. Milosavljević, S. – Subjekti međunarodnog prava, http://www.pravopedia.rs/index.php?title=Subjekti_me%C4%91unarodnog_prava, (29.3.2015.)
12. Ministarstvo financija – Međunarodne financijske institucije, <http://www.mfin.hr/hr/ida>, (29.4.2015.)
13. Ministarstvo poljoprivrede – Međunarodne organizacije, <http://www.mps.hr/default.aspx?id=7360>, (10.4.2015.)
14. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova – Specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/ujedinjeni-narodi-%28un%29/specijalizirane-agencije-ujedinjenih-naroda/>, (7.4.2015.)
15. Povelja Ujedinjenih naroda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 15/1993.
16. the United Nations official page – UN Logo and Flag, <http://www.un.org/en/sections/about-un/un-logo-and-flag/index.html>, (7.4.2015.)
17. UNIDO official page – Who we are, http://www.unido.org/member_states.html, (20.4.2015.)
18. UNWTO official page – Members, <http://affiliatemembers.unwto.org/>, (25.4.2015.)
19. UPU official page – The UPU, <http://www.upu.int/en/the-upu/acts/about-acts.html>, (16.4.2015.)
20. Ustav Svjetske zdravstvene organizacije
21. WHO official page – Countries, <http://www.who.int/countries/en/>, (12.5.2015.)
22. WIPO official page – Inside WIPO, <http://www.wipo.int/about-wipo/en/>, (21.4.2015.)
23. World Meteorological Organization – About Us, https://www.wmo.int/pages/members/membership/index_en.php, (17.4.2015.)

POPIS SLIKA

Slika 1. Logo UN-a	11
--------------------------	----

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Broj pridruženih članica UN-a 1945.-2011. godine	12
--	----